

164 neřeknu ke štěstí, ale ani k zločinu, který má naspěch a znásilňuje, který nejlepší své dary obklopuje hrůzou nebo ošklivostí a nutí sestupovati pro ně do bláta, který dává nám čas jen k jedinému: plakati a teskniti nad nenávratným... Taková jest píseň měkkých melancholických houslí Schnitzlerových.

Scénován i vypraven byl Schnitzler s patrnou péčí a v mnohém šťastně; pan Wenig rád dává se poučovat získanými zkušenostmi a „den können wir erlösen“. Hráno bylo také s chutí a dobrou vůlí, třebaš nevyrovnaně, neuceleně a mnohde ještě ochotnický. P. Charvát, pí Tábořská zasluhují uznání, často ovšem ne za to, čeho dosáhli, ale oč se snažili; zato někteří z pánů jsou nepoučitelní i nevlýčitelní.

*Městské divadlo vinohradské: V. Dykova Ranní ropucha;
K. Legerova veselohra V zakletém zámku*

Jest stará zkušenost v malířství, že skizzy i prostředních malířů zdávají se často duchaplnými, — ale jakmile se provedou, vyjdou z nich nudné, počestné, průměrné a utahané obrazy. „Být čtvrt hodiny duchaplným nebo zajímavým dovede i leckterý můj lokaj,“ říkával kterýsi grandseigneur z doby, do níž položil p. Dyk svou Ropuchu, a aktík p. Dykův hraje se právě patnáct minut a spíše o minutu méně než více... Hůře bylo by již dovést býti zajímavým celý večer! Tuto moudrost, poněkud negativnou, pochopil výborně pan Dyk a praktikuje ji se znamenitým zdarem odedávna. Obmezuje se na skizzy a jen na skizzy; ani jeho tlusté romány nejsou, umělecky mluveno, ničím než skizzami. Za celý svět nedostanete p. Dyka k tomu, aby úplně prokreslil situaci, dopověděl své figury, zaujal jasné a otevřené postavení k některé otázce; za celý svět nevytáhneš ho z jeho interesantního přítmí, z jeho napovídavého a nedopovídavého, obojace neurčitého a nejasného skizzařství. Ví dobře, že by bylo hned po mysteriu, hloubce, zajímavosti, kouzlu.

Bluetka p. Dykova trvá tedy právě necelých 15 minut, a již

165 proto zdá se řadě lidí nesmírně duchaplnou a geniální. Jsou to prostoduši dobráci, kteří nikdy neviděli vedle sebe skizzu a provedené dílo a nemají tuchy o tom, jak dlouhá cesta vede od skizzy k dílu a kolik svěžesti, síly, zajímavosti a kouzla se na této těžké, kamenité cestě poztrácí. Aby tedy nebylo nedorozumění: opravdu geniální tvůrci jsou ti, jichž *dokončená* díla, díla *dopovězená a úplně provedená*, mají tolik tajemství a ducha, kolik skizzy jiných...

Znalci jest velmi obtížno nadchnouti se aktičkem p. Dykovým. Není v něm charakterů, byl jen trochu prohloubených a prokreslených; není tam nic než několik stínů, několik silhuet, vystřižených z černého papíru. Kdo se může rozehřát pro tyto figury nebo proti nim za těch patnáct minut, po něž se potácejí po scéně? Kdo můžeš vejít k nim v nějaký poměr, když cítíš, že autor sám nemá k nim žádného určitého poměru?

Aktík p. Dykův jest příznačný pro p. Dykovo umění, nebo lépe poloumění a neumění — neboť opravdovým a celým uměním není jistě, co provozuje p. Dyk. Ranní ropucha potvrzuje mně jen mou starou diagnosu, že p. Dyk jest kombinátor hlavou a jen hlavou, cosi jako skladatel více méně podařených hádanek — a ne básník, ne tvárný umělec, který cítí celou osnovu života a jehož sebemenší zlomek nese v sobě nápořád všech jeho rozloh a šíří. Pan Dyk čte mnoho — čte nejvíce ze všech našich spisovatelů — čte snad více než čtenáři z profese a kritikové, a čte výbornou a znamenitou literaturu. A z ní kombinuje, představuje své práce; z citátů, z reminiscencí, z nápořádí. Je to zvláštní kombinační činnost umu a vtipu, při níž nemají účasti hlubší duševní síly. Z několika faktů, citátů, nápořádí vysouká si a upřede si p. Dyk jako pavouk svou stavbu; ale je to stavba nepevná, beze všech hlubších a vnitřních nutností; kde o ni zavádíš, tam se boří. Tak jest tomu i s Ranní ropuchou. Hemží se přímo nepravděpodobnostmi; celá situace, celá stavba její jest nepromyšlená, náhodná, vymudrovaná.

Tak hned na př. způsob, jak vystupuje a vede si u p. Dyka Ludvík XV., jest absurdní (Ludvík p. Dykův, jakmile zví, že

jest v domě mladé, krásné děvče, dcera hostitelova, vzkřikne na sluhu a dá se vést rovnou do její ložnice). Tak *nemohl* si vést *žádný francouzský král* na *šlechtickém sídle*, kde byl přijat hostem — snad na selském statku, ale ne na šlechtickém zámku!

Ale celá dramatická situace jest nepravděpodobná, vratká, nepodepřená. Král zaklepe k ránu na dvéře šlechtického zámku, když byl probloudil celou noc. Hra děje se 13. března; král musí tedy bloudit *deset až jedenáct* hodin v studené noci. (Od šesté nebo sedmé večer do páté ráno.) Pochybují velmi, že člověk sebestatnější nebude po takové noci k smrti utýrán a bude vyhledávat cosi jiného než odpočinek...

Ale tak bývá tomu, chceme-li dramatisovat již stůj co stůj *cizí* bonmoty a sentence. Hořké slovo o „ranní ropuše“ žádá nevyhnutelně, aby král přišel *na úsvitě*. Ale jak dostat krále tak časně ráno z postele? Nechodí-li potentáti právě na tetřevy, nemívají ve zvyku vstávat tak časně, a vstanou-li již tak časně, jest již všechno tak uspořádáno, aby se opravdu dostali na tetřevy. Jak tedy dostat krále časně ráno z postele? P. Dykovi zdá se to nemožností. Jediné východisko: nesmí tedy vůbec tu noc přijít do postele; musí ji tedy — *coûte que coûte* — probloudit a mít se ještě ráno velmi k světu...

Je to všechno krkolomné, pravda, ale co dělat, když nás cizí myšlenky okouzlují víc než naše vlastní a když je chceme vidět stůj co stůj na jevišti? Tak jeden hřích plodí nových hříchů deset a poštilostem a neřesti nebude tak brzy konce...

Neboť — a tu jsem u nejchoulostivějšího puntíku — takové názvy, jako jest název p. Dykův, nepřivlastňuje si člověk jen tak lehce, jako činí p. Dyk. Není to několik více méně lhostejných slov, jest to celá *pointa*, celé ovzduší hry, její ústřední nervstvo a dobrá polovina její stavby. Svědomí, které si takto vede, není opravdu zvláště úzké.

Hra p. Dykova jest mýdlová bublina, na niž si p. Dyk vypůjčil mýdlo. Není třeba zapírat, že se na chvílku zaleskne a zatřpytí — ale byla by bez toho bublina bublinou? —

Inspiroval-li se p. Dyk ke své Ranní ropuše Chamfortem

a Rivarolem, čítal asi pan Leger před svou rokokovou veselohrou hodně Klicperu: tak prostoduché a těžkopádné jest tu všechno, tak vyšlapanými cestami vleče se tato krotká a loudavá hra. Je to práce domorodce, prostého vši lsti a šalby, který věru nenačpěl žádným podezřelým cizáctvím. Jakými starými, osvědčenými šablonami se v ní jen pracuje! Jaké vyzkoušené a osvědčené prostředky a prostředěčky! Jak to dojemně každou chvíli vrže, skřípe a kvílí v dramatickém stroji! Hned od začátku jest ti jasno, kam autor míří. Hned od začátku tušíš, jak asi zdravé, selské děvče provětrá celou tu zatuchlou komoru, kterou jest „zakletý zámek“! Jakou skochnou asi zahraje těm zkostnatělým pedantům a učeným sůvám! A od polovice hry vidíš již v duchu dojemné závěrečné tableau s třemi párky — hotový „živý obraz“ pro fotografa.

Městské divadlo vinohradské: Roberta de Flers a Gastona Caillaveta Láška bdí

Láška bdí jest typická ukázka tak zvané *ušlechtilé* veselohry francouzské, jak ji představoval asi před dvaceti roky Pailleron. Způsobná práce, která má dlouhou tradici ve francouzské literatuře: pošimrat příjemně všechny vlastnosti těch, kdož jsou ve společnosti „*beati possidentes*“, říci jim, že svět konvencí společenských stojí pevně a jest na něj spolehnouti, že i přírodě záleží na tom, aby se neroztřásl a nerozklížily, slovem, že tento svět, jak jest, jest ve smyslu *Candidově* „nejlepší ze všech možných“ a docela příjemný, umí-li se v něm člověk zařadit. Láška bdí vykořisťuje všech slabostí průměrného francouzského diváka ze zámožné společenské třídy; přesvědčuje ho zejména, že o manželství není se třeba hned strachovat (a manželství jest instituce velmi důležitá, aby byl zachován stát a měšťácká společnost!), přistihne-li žena muže při nevěře, že, je-li muž jen trochu k světu, může se spoléhat na dobré instinkty své ženy, která při nejlepší vůli *nemůže* mu odplatit stejně stejným..., neboť, ach, láska